

چه کسی به ابوبکر لقب « صدیق » و به عمر لقب « فاروق » را داد؟

سوال کننده : سوده امینی

پاسخ :

طبق روایات صحیح السندي که در بسیاری از کتاب های اهل سنت وجود دارد ، این دو لقب مبارک ، از القاب اختصاصی آقا امیر المؤمنین علیه السلام بوده است ؛ اما اهل سنت تلاش کرده اند که این فضیلت را برای خلفای دیگر نقل کنند . ما به چند روایت اشاره می کنیم .

1 . بسیاری از علمای اهل سنت ؛ از جمله ابن ماجه قزوینی در سننش که یکی از صحاح سته اهل سنت به شمار می آید ، با سند صحیح نقل کرده :

عَنْ عَبَادِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ قَالَ عَلِيُّ أُنَا عَبْدُ اللَّهِ وَأَخُو رَسُولِهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَنَا الصَّدِيقُ الْأَكْبَرُ لَا يَقُولُهَا بَعْدِي إِلَّا كَذَابٌ صَلَّيْتُ قَبْلَ النَّاسِ بِسَبْعِ سِنِينَ .

سنن ابن ماجه ، ج 1 ، ص 44 ، و البداية والنهاية ، ج 3 ، ص 26 و المستدرک ، حاکم نیشابوری ، ج 3 ، ص 112 و تلخیص آن ، تألیف ذهبی در حاشیه همان صفحه ، و تاریخ طبری ، ج 2 ، ص 56 ، و الکامل ، ابن الاثیر ، ج 2 ، ص 57 و فرائد السمطين ، حموینی ، ج 1 ص 248 و الخصائص ، نسائی ، ص 46 با سندي که تمام روایات آن ثقه هستند ، و تذکرة الخواص ، ابن جوزي ، ص 108 و ده ها سند دیگر .

عباد بن عبد الله گوید : علي عليه السلام فرمود : من بنده خدا ، برادر رسول خدا و صدیق اکبر هستم ، پس از من جز دروغگو کسی دیگر خود را «صدیق» نخواهد خواند ، من هفت سال قبل از دیگران نماز می خواندم .
محقق سنن ابن ماجه در ادامه می نویسد :

في الزوائد : هذا إسناد صحيح . رجاله ثقات . رواه الحاكم في المستدرک عن المنهال . وقال : صحيح علي شرط الشيخين . (بوصيري) این روایت را در زوائد (سنن ابن ماجه) نقل کرده و گفته است : " سند آن صحیح و راویان آن مورد اعتماد هستند " . همچنین حاکم نیشابوری آن را نقل کرده و گفته است : " این روایت طبق شرائط مسلم و بخاری صحیح است " .
2 . ابن قتیبه دینوری در کتاب المعارف می نویسد :

عن معاذة بنت عبد الله العدوية سمعت علي بن أبي طالب علي منبر البصرة وهو يقول أنا الصديق الأكبر أمنت قبل ان يؤمن أبو بكر وأسلمت قبل أن يسلم أبو بكر .

المعارف - ابن قتیبه - ص 169 و تهذيب الكمال - المزي - ج 12 - ص 18 - 19 و البداية والنهاية - ابن كثير - ج 7 - ص 370 و ... معاذة دختر عبد الله گوید که از علي بن أبي طالب عليه السلام شنیدم که بر بالای منبر بصره می فرمود : من صدیق اکبر هستم ، ایمان آوردم قبل از آن که ابوبکر ایمان بیاورد ، اسلام آوردم قبل از آن که ابوبکر اسلام بیاورد .

3 . ابن مردويه اصفهانی در مناقبش ؛ فخررازی ، آلوسی ، أبو حیان و جلال الدین سیوطی در تفسیرشان و نیز متقی هندی در کنز العمال ، مناوی در فیض القدير و ... نقل کرده اند که پیامبر اسلام صلي الله عليه وآله وسلم فرمود :

" الصديقون ثلاثة : حبيب النجار مؤمن آل ياسين ، و حزبييل مؤمن آل فرعون ، و علي بن أبي طالب الثالث ، وهو أفضلهم . مناقب علي بن أبي طالب (ع) وما نزل من القرآن في علي (ع) - أبي بكر أحمد بن موسى ابن مردويه الأصفهاني - ص 331 و

الجامع الصغير - جلال الدين السيوطي - ج 2 - ص 115 و كنز العمال - المتقي الهندي - ج 11 - ص 601 و فيض القدير شرح الجامع الصغير - المناوي - ج 4 - ص 313 و تفسير الرازي - الرازي - ج 27 - ص 57 و تفسير البحر المحيط - أبي حيان الأندلسي - ج 7 - ص 442 و تفسير الألويسي - الألويسي - ج 16 - ص 145 و تاريخ مدينة دمشق - ابن عساكر - ج 42 - ص 43 و ج 42 - ص 313 و المناقب - الموفق الخوارزمي - ص 310 و ...

صديقان سه نفر هستند : حبيب نجار ، مؤمن آل ياسين ، حزقيل مؤمن آل فرعون ، و علي بن أبي طالب عليه اسلام كه او برتر از آن ها است .

اگر لقب ابوبكر نیز صديق بود ، بايد پیامبر اسلام متذکر مي شد و به جاي الصديقون ثلاثة ، مي فرمود : « الصديقون اربعة » و ابوبكر را نیز داخل آن مي کرد ؛ از اين رو نامگذاري ابوبكر به صديق با حصر صديق در آن سه نفر از سوي نبي مكرم اسلام نمي سازد .

جالب اين است كه جلال الدين سيوطي ، مفسر و اديب مشهور اهل سنت در كتاب الدر المنثور و نیز فتدوذي حنفي در ینابيع المودة عين همین روایت را با کمی تفاوت از کتاب تاریخ بخاری این گونه نقل می کنند :

وأخرج البخاري في تاريخه عن ابن عباس قال قال رسول الله صلي الله عليه وسلم الصديقون ثلاثة حزقيل مؤمن آل فرعون و حبيب النجار صاحب آل ياسين و علي بن أبي طالب .

الدر المنثور - جلال الدين السيوطي - ج 5 - ص 262 و ینابيع المودة لذوي القربى - الفتدوذي - ج 2 - ص 400

ولي وقتي به نسخه هاي مختلف تاريخ صغير و تاريخ كبير بخاري مراجعه مي كنيم ، اين روايت را در آن نمي يابيم . اين نیز يكي ديگر از ظلم هاي است كه دشمنان امير المؤمنين در حق آن حضرت مرتكب شده اند و قصد داشته اند كه با اين كار فضائل بي حد و حصر امير المؤمنين عليه السلام را از چشم مردم دور نگهدارند ؛ غافل از اين كه قبل از آن ها برخي از علمای خودشان این مطلب را دیده و نقل کرده اند .

اعتراف علمای اهل سنت بر جعلی بودن این دو لقب برای ابوبكر و عمر :

از طرف ديگر بسياري از علمای اهل سنت اعتراف کرده اند كه اين دو لقب ، شايسته ابوبكر و عمر نيست و حديث آن جعلي است . ابن جوزي ، عالم معروف اهل سنت در كتاب الموضوعات مي نويسد :

عن أبي الدرداء عن النبي صلي الله عليه وسلم قال : « رأيت ليلة أُسري بي في العرش فرندة خضراء فيها مكتوب بنور أبيض : لا إله إلا الله محمد رسول الله أبو بكر الصديق عمر الفاروق ».

أبي درداء از پیامبر اسلام صلي الله عليه وآله وسلم نقل مي كند كه آن حضرت فرمود : در شب معراج ديدم كه در عرش خداوند بر لوحی سبز با نور سفيد نوشته شده بود « خدایي جز خدایي يكتا نيست ، محمد صلي الله عليه وآله وسلم رسول او است ، ابوبكر صديق و عمر فاروق است ! » .

بعد در نقد روايت مي نويسد :

هذا حديث لا يصح ، والمتهم به عمر بن إسماعيل قال يحيى : ليس بشئ كذاب ، دجال ، سوء ، خبيث ، وقال النسائي والدارقطني : متروك الحديث .

الموضوعات ، ابن جوزي ، ج 1 ، ص 327 .

این حديث صحيح نيست و کسی كه به آن متهم است عمر بن اسماعيل است . يحيى بن معين در باره او گفته است : سخن او

ارزش ندارد ، دروغ گو است ، آدمی بد و خبیث است . نسائی و دارقطنی گفته اند : حدیث او متروک است .
و در جای دیگر می نویسد :

هذا باطل موضوع وعلي بن جميل كان يضع الحديث ...

الموضوعات ، ابن جوزي ، ج 1 ، ص 336 .

این روایت باطل و ساختگی است و علی بن جمیل حدیث جعل می کرده است
و در جای سوم می گوید :

هذا حدیث لا یصح عن رسول الله صلی الله علیه وسلم . وأبو بكر الصوفي ومحمد بن مجیب کذابان ، قاله یحیی بن معین .

الموضوعات ، ج 1 ، ص 337 .

این حدیث از رسول خدا صلی الله علیه وآله وسلم صحیح نیست ؛ زیرا ابوبکر صوفی و محمد بن مجیب هر دو دروغگو
هستند ، این سخن را یحیی بن معین گفته است .

هیثمی نیز بعد از نقل روایت می نویسد :

رواه الطبرانی وفيه علي بن جميل الرقي وهو ضعيف .

مجمع الزوائد ، الهیثمی ، ج 9 ، ص 58 .

این روایت را طبرانی نقل کرده و در سند آن علی بن جمیل رقی است و او ضعیف است .

و متقی هندی بعد از نقل آن می گوید :

کر وفيه محمد بن عامر کذاب

کنز العمال ، ج 13 ، ص 236 .

ابن عساکر آن را نقل کرده و در سند آن محمد بن عامر ، دروغگو است .

ابن حبان بعد از نقل دو روایت در این باره ، می نویسد :

وهذان خبران باطلان موضوعان لا شكّ فيه ، وله مثل هذا، أشياء كثيرة يطول الكتاب بذكرها .

کتاب المجروحین ، ج 2 ، ص 116 .

شکی نیست که این دو روایت باطل و ساختگی است . روایات بسیاری همانند آن وجود دارد که با ذکر همه آن ها کتاب ما
طولانی خواهد شد .

ابن حجر عسقلانی و شمس الدین ذهبی نیز بعد از نقل روایت می گویند :

هذا باطل ، والمتهم به حسين .

میزان الاعتدال ، ذهبی ، ج 1 ، ص 540 و لسان المیزان ، ابن حجر ، ج 2 ، ص 295 .

این روایت باطل است و متهم به آن حسین است .

و ابن کثیر دمشقی سلفی نیز در این باره می گوید :

فإنه حدیث ضعيف في إسناده من تكلم فيه ولا يخلو من نكارة ، والله أعلم .

البدایة والنهاية ، ج 7 ، ص 230 .

این حدیث ضعیفی است و در سند آن کسی است که در باره او سخن ها گفته شده و سخن او از منکرات خالی نیست .

نخستین بار اهل کتاب عمر را فاروق نامیدند :

محمد بن سعد در الطبقات الكبرى ، ابن عساکر در تاریخ مدینة دمشق ، ابن اثیر در اسد الغابة و محمد بن جریر طبری در تاریخش می نویسند :

قال بن شهاب بلغنا أن أهل الكتاب كانوا أول من قال لعمر الفاروق وكان المسلمون يأترون ذلك من قولهم ولم يبلغنا أن رسول الله صلي الله عليه وسلم ذكر من ذلك شيئاً .

الطبقات الكبرى - محمد بن سعد - ج 3 - ص 270 و تاريخ مدينة دمشق - ابن عساکر - ج 44 - ص 51 و تاريخ الطبري - الطبري - ج 3 - ص 267 و أسد الغابة - ابن الأثير - ج 4 - ص 57 .

ابن شهاب گوید : این گونه به ما رسیده است که اهل کتاب نخستین کسانی بودند که به عمر لقب فاروق دادند و مسلمانان از سخن آن ها متأثر شدند و این لقب را در باره عمر استعمال کردند و از پیامبر اسلام صلي الله عليه وآله وسلم هیچ مطلبی در این باره به ما نرسیده است .

و نیز ابن کثیر دمشقی سلفی در ترجمه عمر بن الخطاب در کتاب معتبر البداية والنهاية می نویسد :

عمر بن الخطاب بن نفيل بن عبد العزي ... أبو حفص العدوي ، الملقب بالفاروق قيل لقبه بذلك أهل الكتاب البداية والنهاية - ابن کثیر - ج 7 - ص 150 .

عمر بن الخطاب ... ملقب به فاروق ، گویند که اهل کتاب این لقب را به عمر دادند .

در نتیجه ، لقب «صديق» مخصوص امیر المؤمنین است و هر آن چه اهل سنت از زبان پیامبر اسلام در باره ابوبکر نقل کرده اند ، ساخته و پرداخته دیگران است ؛ همان طور که لقب «فاروق» نیز از آن امیر المؤمنین بوده و اهل کتاب آن را به خلیفه دوم هدیه کرده اند .

موفق باشید

گروه پاسخ به شبهات

موسسه تحقیقاتی حضرت ولی عصر (عج)